

УДК 349.2:631.164.23

DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2021.2.7>

Харитоновна Тетяна Євгенівна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7998-5089>

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ СПОРТСМЕНІВ, ЩО ПРОЖИВАЮТЬ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

У статті здійснено аналіз діючого законодавства та практичного стану питань, які пов'язані із забезпеченням прав спортсменів, що проживають у сільській місцевості. Зроблено висновок про те, що кількість спортивних заходів, які проводяться в селах, є значно обмеженими порівняно із спортивними заходами, які проводяться у містах. Звернуто увагу на те, обов'язки та завдання, які покладені на виконавчі органи сільських, селищних рад, підприємства, установи та організації агропромислової галузі, що розташовані в сільській місцевості, за умов постійної нестачі коштів у сільському, селищному бюджеті навіть на вирішення найнагальніших соціальних проблем не просто, а іноді й неможливо. Разом з тим, пропаганда здорового способу життя, залучення сільських громад, зокрема дітей і молоді, до занять фізкультурою і спортом, змістовного дозвілля є надзвичайно важливим, це дієвий засіб відволікти підрастаюче покоління від небажаного впливу вулиці, надмірної прив'язаності до комп'ютерів та задіяти його фізичну активність на користь громаді. Зроблено висновок про необхідність вжити наступні заходи: забезпечити контроль за виконаннями Державних цільових програм розвитку українських сіл, в тому числі у напрямках, що стосуються розвитку фізичної культури і спорту; при розробці та затвердженні Державного бюджету України передбачати виділення бюджетних коштів для сільської місцевості у напрямках, зазначених у Законі України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» та в частині дотримання обсягів мінімального фінансування розвитку села; надання переваги селу порівняно з містом у спорудженні необхідних об'єктів (в тому числі об'єктів спорту), та забезпечення відповідно до науково обґрунтованих нормативів якості спортивного та іншого обслуговування на селі; розглянути доцільність впровадження пільгового оподаткування для новостворених підприємств на сільських територіях у разі надання соціально-необхідних послуг або здійснення інфраструктурного забезпечення цих територій; розглянути доцільність впровадження довгострокового безвідсоткового кредитування будівництва житла для фахівців сфери фізичної культури і спорту, що працюють у сільській місцевості; забезпечити сприяння реалізації регіональних та місцевих стратегій і програм розвитку несільськогосподарських видів економічної діяльності на основі наявного ресурсного потенціалу та послугах конкретних сільських територій.

Ключові слова: спорт, спортсмен, спортивні заходи, права спортсменів, захист прав, сільська місцевість, сільські та селищні ради.

Kharytonova T.Ye. ENSURING THE RIGHTS OF ATHLETES LIVING IN RURAL AREAS

The article analyzes the current legislation and the practical state of issues related to ensuring the rights of athletes living in rural areas. It is settled that the number of sports events held in villages is significantly limited compared to sports events held in cities. Attention is paid to the responsibilities and tasks assigned to the executive bodies of the village, settlement councils, enterprises, institutions, and organizations of the agro-industrial sector located in rural areas, given the constant lack of funds in the rural, urban budget, even to solve the most pressing social problems is not easy, and sometimes impossible. However, promoting a healthy lifestyle, involving rural communities, including children and youth, in physical education and sports, meaningful leisure is extremely important, it is an effective way to distract the younger generation from the unwanted effects of the street, excessive attachment to computers and use his physical activity for the benefit of the community. It was concluded that it is necessary to take the following measures: to ensure control over the implementation of the State target programs for the development of Ukrainian villages, including in areas related to the development of physical culture and sports; when developing and approving the State Budget of Ukraine to provide budget funds for rural areas in the areas specified in the Law of Ukraine "On the priority of social development of rural areas and agro-industrial complex in the national economy" and in terms of compliance with minimum funding for rural development; giving the village an advantage over the city in the construction of the necessary facilities (including sports facilities), and ensuring in accordance with scientifically sound standards of quality of sports and other services in the countryside; consider the feasibility of introducing preferential taxation for newly established enterprises in rural areas in the case of providing socially necessary services or providing infrastructure for these areas; consider the feasibility of introducing long-term interest-free lending for housing construction for specialists in the field of physical culture and sports working in rural areas; to provide assistance in the implementation of regional and local strategies and programs for the development of non-agricultural economic activities based on the available resource potential and services of specific rural areas.

Key words: sports, athlete, sports events, rights of athletes, protection of rights, countryside, village and settlement councils.

Постановка проблеми. Тема спорту та забезпечення прав спортсменів є важливою не лише у великих містах (де наявна відповідна матеріальна база, можливості розвитку для спортсменів, проведення якісних тренувань, надання відповідної медичної, юридичної допомоги тощо), а й для сільської місцевості.

Відродження українського села відбувається через його соціальний розвиток, під яким слід розуміти комплекс суспільних відносин, які виникають у зв'язку з облаштуванням сільських територій, соціальним і матеріальним забезпеченням достатнього життєвого рівня сільського населення на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства, а також вільного розвитку кожного селянина, що передбачає задоволення його потреб матеріального, морального, духовного та фізичного характеру [1, с. 37].

Стаття 29 Закону [2] регулює питання фізкультурно-оздоровчої діяльності серед сільського населення, покладаючи обов'язки на виконавчі органи сільських, селищних рад, підприємства, установи та організації агропромислової галузі, що розташовані в сільській місцевості, щодо сприяння: створенню умов для залучення мешканців села, селища до активних занять фізичною культурою і спортом, здорового способу життя; утворенню та діяльності у межах відповідних територій колективів фізичної культури та спортивних клубів; доступності мешканцям села, селища спортивних споруд відповідних навчальних закладів для занять фізичною культурою; функціонуванню та створенню дитячо-юнацьких спортивних шкіл у кожному сільському районі, у тому числі відкриттю їх відділень (філій) у селах та селищах; фінансуванню фізичної культури і спорту.

Виконувати ці завдання за умов постійної нестачі коштів у сільському, селищному бюджеті навіть на вирішення найнагальніших соціальних проблем непросто, а іноді й неможливо. Проте пропаганда здорового способу життя, залучення сільських громад, зокрема дітей і молоді, до занять фізкультурою і спортом, змістовного дозвілля є надзвичайно потрібною справою. Це дієвий засіб відволікти підрастаюче покоління від небажаного впливу вулиці, надмірної прив'язаності до комп'ютерів та задіяти його фізичну активність на користь громаді.

Все зазначене свідчить про актуальність дослідження питань щодо забезпечення прав спортсменів, що проживають у сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розкриттю даної теми науковці приділяють досить мало уваги, хіба що в контексті

загального вивчення питань місцевого самоврядування, соціального розвитку села [1; 3] тощо. Більше інформації можна зустріти у Законах, Затверджених обласних цільових соціальних програмах розвитку фізичної культури та спорту (які затверджуються традиційно на п'ять років), Програмах розвитку фізичної культури в сільській місцевості (які затверджуються щороку рішеннями сільських рад) тощо.

Мета статті – проаналізувати стан законодавства та практики його застосування в питаннях забезпечення прав спортсменів, що проживають у сільській місцевості та запропонувати шляхи покращення такого забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Так, сьогодні на селі працює 17,5 тисяч штатних фізкультурних кадрів, з яких 14 тисяч у сільських закладах освіти, більше 1200 тренерів зі спорту і більше 800 інструкторів з фізичної культури. Причому за останні роки кількість інструкторів збільшилась втричі. Крім цього, у 270 дитячо-юнацьких спортивних школах займається 77 тис. сільських дітей. З 10 тисяч існуючих в Україні спортивних клубів різної організаційно-правової форми, більше тисячі припадає на сільську місцевість [4].

Найбільше проблем пов'язано з такими напрямками: 1) існуючу інфраструктуру сфери фізичної культури і спорту у сільській місцевості ні в якому разі не можна вважати достатньою; 2) у сільській місцевості складна ситуація з фізкультурно-спортивними кадрами; 3) спостерігається низький рівень фахової підготовки фізкультурних працівників у сільській місцевості; 4) складною є ситуація з рівнем забезпеченості населення спортивними спорудами та площинними спортивними майданчиками; 5) складною є ситуація з фінансуванням; 6) на селі практично не існує зареєстрованих в установленому порядку осередків федерацій (асоціацій, організацій, спілок, об'єднань тощо) з видів спорту.

Держава, піклуючись про належний рівень забезпечення населення, у тому числі і сільського, послугами спортивно-оздоровчого характеру, передбачає законодавчі засади регулювання цих відносин. Так, Закон [2] забезпечується: 1) організаційна діяльність щодо проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів; 2) фінансова діяльність; 3) матеріально-технічна база; 4) кадровий підбір; 5) наукове та медичне забезпечення.

Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» [5] встановлює, що селу надається перевага порівняно з містом

(у розрахунку на душу населення) в тому числі й у спорудженні об'єктів спорту, забезпечуються рівні з містом умови постачання промисловими та продовольчими товарами, а також рівень медичного, культурного, спортивного, комунально-побутового, транспортного і торговельного обслуговування за науково обґрунтованими нормативами. Тому відповідно до цього закону встановлюється ряд заходів стимулювання для підприємств та організацій, які виконують роботи для агропромислового комплексу. Зокрема, доходи будівельних, монтажних, проектних та інших підприємств і організацій, одержані в результаті спорудження в сільській місцевості об'єктів фізкультури і спорту та інших об'єктів, які впливають на поліпшення соціального становища села, не оподатковуються. Також не оподатковується частина доходу підприємств, організацій, що витрачається на розвиток та утримання соціальної сфери села, об'єктів фізичної культури і спорту в сільській місцевості. Витрати на утримання всіх закладів спортивного призначення в сільській місцевості, в тому числі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а також на проведення фізкультурно-спортивних заходів фінансуються з бюджету. Реорганізація та ліквідація закладів бюджетної сфери комунальної форми власності здійснюється за рішенням сесії місцевої ради, державної і приватної форм власності – за рішенням засновника (засновників). Але основною проблемою на селі залишається проблема матеріально-технічного та фінансового забезпечення закладів спорту. Зважаючи на практичну відсутність коштів в бюджетах місцевих рад, у сільській місцевості відбувається процес інтенсивного закриття таких об'єктів.

Також важливим в даному контексті є Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [6], який встановлює державні соціальні нормативи у сфері обслуговування закладами фізичної культури та спорту, до яких включаються: перелік та обсяг безоплатних послуг, які надаються населенню закладами фізичної культури, спорту, а також дитячо-юнацькими спортивними школами; нормативи забезпечення населення закладами фізичної культури та спорту, що гарантуються державою. Також, з метою надання соціальної підтримки населенню України в цілому та окремим категоріям громадян встановлюються державні гарантії щодо надання гарантованих обсягів обслуговування у сфері фізичної культури та спорту, які можуть реалізовуватися шляхом надання пільг. Відповідно до вже згаданого Закону України «Про фізичну культуру і спорт» заклади фізичної куль-

тури і спорту звільняються від сплати земельного податку відповідно до закону. Держава може надавати податкові пільги для юридичних та фізичних осіб (резидентів та нерезидентів), що здійснюють благодійну діяльність у сфері фізичної культури і спорту в порядку, визначеному законодавством.

У сільській місцевості витрати на утримання закладів фізичної культури і спорту, в тому числі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а також на проведення фізкультурно-спортивних заходів здійснюються відповідно до законодавства. Держава сприяє діяльності суб'єктів господарювання, що здійснюють інвестиційну діяльність у сфері фізичної культури і спорту в Україні. Закладам фізичної культури і спорту, які мають у власності або користуванні спортивні споруди, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть надавати відповідно до закону пільги з оплати за користування комунальними послугами та спожити електроенергію, а також надавати фінансову підтримку з відповідних бюджетів. Суб'єктам підприємницької діяльності, які здійснюють виробництво фізкультурно-спортивного спорядження та обладнання, може надаватися пільговий режим кредитування і оподаткування відповідно до закону. Державні соціальні гарантії є обов'язковими для всіх державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності.

Органи місцевого самоврядування при розробці та реалізації місцевих соціально-економічних програм можуть передбачати додаткові соціальні гарантії за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Наступним кроком після закріплення нормативів є їх реалізація. Відповідно до Указу Президента України «Про основні засади розвитку соціальної сфери села» така реалізація має поетапно реалізовано систему заходів щодо підвищення престижності праці в сільських навчальних закладах, закладах охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, соціального обслуговування населення. Створення комфортного життєвого середовища у сфері фізичної культури і спорту забезпечуватиметься шляхом: 1) зміцнення матеріально-технічної бази закладів фізичної культури і спорту, поліпшення комплектування їх обладнанням, інвентарем; 2) впровадження дієвої системи фізкультурної просвіти сільського населення, що сприяла б формуванню традицій і культури здорового способу життя, престижу здоров'я сільських мешканців, залученню їх до активних занять фізичними вправами; 3) забезпечення

відповідного рівня обслуговування сільського населення засобами фізичної культури і спорту; 4) впровадження на селі ефективних форм фізкультурно-оздоровчої діяльності та видів спорту з урахуванням регіональних і місцевих особливостей, традицій, умов праці та дефіциту вільного часу сільських мешканців, специфіки їх життєдіяльності; 5) сприяння створенню та діяльності на селі первинних осередків фізкультурно-спортивних товариств. Позитивним кроком у співпраці органів виконавчої влади та громадських організацій, зокрема федерацій (асоціацій, організацій, спілок, об'єднань тощо) з видів спорту у вирішенні проблем було б укладання між ними відповідних угод щодо надання сільському населенню послуг у задоволенні їх потреб у руховій активності.

Проблематика розвитку спортивно-оздоровчої складової інфраструктури сіл відображена також у програмних документах. Зокрема, у Державній цільовій програмі розвитку українського села [7] у сфері фізичної культури і спорту заходи спрямовувалися на: а) проведення районних, обласних і республіканських спартакіад для сільських жителів; б) створення умов для занять фізичною культурою за місцем проживання та у місцях масового відпочинку шляхом утворення нових фізкультурно-спортивних закладів, зміцнення їх матеріально-технічної бази, фінансове, матеріальне та кадрове забезпечення таких закладів; в) створення на базі спортивних споруд сільськогосподарських підприємств та сільських шкіл оздоровчих груп, спортивних шкіл з урахуванням вікових груп сільського населення.

Більш конкретні заходи можна знайти у програмах, які розробляються у конкретних містах та областях.

Якщо порівняти спортивні заходи, які проводяться в місті та в селі, то можна побачити, що кількість видів спорту в селах є значно обмеженими.

Положення сучасних сіл та селищ можна також побачити по невітшній статистиці інших областей, де, наприклад, у Житомирській області на території Брусилівської громади внаслідок зменшення кількості дітей було реорганізовано дві 8-річні школи в початкові, а згодом – закрито. Закрито 7 сільських шкіл. Але, керуючись п.п. 5, 6 ч. 1 статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [8], з метою забезпечення здійснення Брусилівською селищною радою та її органами визначених законом повноважень було прийнято рішення селищної ради від 28.12.2016 року №12 про утворення відділу

освіти та спорту Брусилівської селищної ради. На сьогоднішній день на території Брусилівської громади функціонує: 15 закладів дошкільної освіти, 2 НВК «ЗНЗ I-III ступенів-ДНЗ», 6 закладів загальної середньої освіти, 4 заклади загальної середньої освіти I ступеня, 1 гімназія, 1 НВК «ЗОШ I-III ступенів-ліцей». Також, не дивлячись на проблеми, ефективно працюють позашкільні заклади: ЦДЮТ «Мрія» та дитячо-юнацька спортивна школа, де протягом навчального року в ДЮСШ працювали групи з 6 різних видів спорту (легка атлетика, волейбол, футбол, пляжний волейбол, спортивне орієнтування, спортивний туризм), в яких виховувалось 242 вихованці. Відсоток дітей, охоплених позашкільною освітою у ДЮСШ, становив 15%. У 2017-2018 навчальному в ДЮСШ навчається 245 вихованців в 14 групах з 5 видів спорту [9].

Висновки. Підводячи підсумки зазначеного вище та проводячи аналіз аналітичної записки Національного інституту стратегічних досліджень «Щодо проблем розвитку соціальної інфраструктури сільських населених пунктів» [10] доцільними вважаємо наступні рекомендації: соціальна інфраструктура має задовольняти життєві потреби людини та тим самим сприяти розвитку сільської економіки. Відсутність важливих структурних елементів соціальної сфери є причиною масового відтоку сільських мешканців та занепаду сільських територій. Тому необхідно вжити наступні заходи: 1) забезпечити контроль за виконаннями Державних цільових програм розвитку українських сіл (за основу взяти діючу Державну цільову програму розвитку українського села на період до 2015 року, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 року № 1158), в тому числі у напрямках, що стосуються розвитку фізичної культури і спорту; 2) при розробці та затвердженні Державного бюджету України передбачати виділення бюджетних коштів для сільської місцевості у напрямках, зазначених у Законі України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» та в частині дотримання обсягів мінімального фінансування розвитку села; будівництва об'єктів неvirобничого призначення у сільській місцевості; надання переваги селу порівняно з містом у спорудженні необхідних об'єктів (в тому числі об'єктів спорту), та забезпечення відповідно до науково обґрунтованих нормативів якості спортивного та іншого обслуговування на селі; 3) розробити та подати до Верховної Ради України проєкт Довгострокової програми розвитку сільських

територій, яка визначить їх статус (як об'єкта регулювання), створить правові засади для економічної бази їх розвитку, забезпечить формування інституційного середовища розвитку сільських територій, дозволить розмежувати заходи підтримки сільського господарства і сільських територій, реалізувати міжвідомчі програми, спрямовані на забезпечення безкоштовного навчання у різноманітних навчальних закладах мешканців сільської місцевості за направленням сільських рад з подальшим обов'язковим відпрацюванням їх в цій сільській місцевості не менше 3 років від закінчення навчального закладу тощо; 4) розглянути доцільність впровадження пільгового оподаткування для новостворених підприємств на сільських територіях у разі надання соціально-необхідних послуг або здійснення інфраструктурного забезпечення цих територій; 5) розглянути доцільність впровадження довгострокового безвідсоткового кредитування будівництва житла

для фахівців сфери фізичної культури і спорту, що працюють у сільській місцевості; 6) забезпечити сприяння реалізації регіональних та місцевих стратегій і програм розвитку несільськогосподарських видів економічної діяльності на основі наявного ресурсного потенціалу та послугах конкретних сільських територій (як один із напрямків може бути впровадження альтернативної служби для тих вихованців спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю (училища, коледжі, інтернати, ліцеї, тощо), хто виявив бажання працювати за фахом у сільській місцевості; 7) з метою зупинення закриття та поступового відновлення діяльності раніше закритих, відкриття нових закладів соціально-культурного призначення в сільських населених пунктах, забезпечити розподіл видатків на їх фінансування між органами місцевої влади та агрохолдингами на засадах державно-приватного партнерства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статівка А.М. Організаційно-правові питання соціального розвитку села в Україні: моногр. Харків : Право, 2007. 208 с.
2. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 року № 3808-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
3. Сащенко І. Про принципи правового регулювання інвестицій у соціальний розвиток села. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 110–114.
4. Розвиток фізичної культури і спорту серед сільського населення. Фізкультурно – спортивний клуб «СОКІЛ». 2014. URL: http://tovarustvosokil.at.ua/publ/rozvitok_fizichnoji_kulturi_i_sportu_sered_silskogo_naselennja/1-1-0-1.
5. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 № 400- XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-12>.
6. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.
7. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п>.
8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
9. Сторінки історії освіти Брусилівщини: Офіційний сайт відділу освіти та спорту Брусилівської селищної ради. URL: <http://brusyliv.osv.org.ua>.
10. Щодо проблем розвитку соціальної інфраструктури сільських населених пунктів. *Аналітичні записки Національного інституту стратегічних досліджень*. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1132>.

REFERENCES:

1. Stativka, A. (2007). *Organizational and legal issues of rural social development in Ukraine*. Kharkiv: Pravo. In: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1806/1/StativMon.pdf>.
2. Ukraine. (1993). On physical culture and sports: Law 3808-XII. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
3. Sashchenko, I. (2017). On the principles of legal regulation of investment in social development of the village. *Entrepreneurship, economy and law*, 2, 110–114.
4. Physical culture and sports club “SOKIL”. (2014). Development of physical culture and sports among the rural population. In: http://tovarustvosokil.at.ua/publ/rozvitok_fizichnoji_kulturi_i_sportu_sered_silskogo_naselennja/1-1-0-1.
5. Ukraine. (1990). On the priority of social development of the village and agro-industrial complex in the national economy: Law 400-XII. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-12>.
6. Ukraine. (2017). On state social standards and state social guarantees: Law 2017- III. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.
7. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2015). On approval of the State target program of development of the Ukrainian village for the period up to 2015: Resolution 1158. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п>.

8. Ukraine. (1997). On local self-government in Ukraine: Law 280/97-ВР. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
9. Official site of the department of education and sports of Brusyliv village council. (2021). Pages of the history of education of Brusyliv region. In: <http://brusyliv.osv.org.ua>.
10. National Institute for Strategic Studies. (2013). Regarding the problems of development of social infrastructure of rural settlements: Analytical note. In: <http://www.niss.gov.ua/articles/1132>.